

Vyznavači majora

Propagandistický seriál o **majoru Zemanovi** prochází podivnou renesancí. Včera začala jeho šestá televizní repríza po roce 1989. Je hitem na internetu, předmětem parodie i kultu. Existují lidé, kteří s tímto seriálem prožívají doslova každý den. Naprosto mu propadli, své životy přizpůsobili jeho pravidlům.

Beru do ruky telefon a vytáčím číslo Ondřeje Buriana, šéfa fanklubu seriálu, který v posledních dvaceti letech prochází zvláštní adorací. Jeden z vrcholů normalizační propagandy je některými lidmi dokonce uctíván jako kult.

I já se přiznám, že mě baví. Už od dětství. Má určité kouzlo, kterému člověk snadno podlehne. Ale zajímá mě na něm i ideologie, jak ji komunističtí přepisovači historie využívali. Právě z tohoto pohledu je major Zeman unikátním dílem, kde se Češi mohou podívat do pokřiveného zrcadla svých novodobých dějin. Může ještě dnes seriál diváky nějak ovlivnit?

Chci si o tom všem promluvit s profesionálním „zemanologem“, člověkem, který seriálu věnuje každý den a 30 případů se stalo jeho životním koníčkem. Telefon už vyzvání. Ze sluchátka se ozve čekací melodie. Je to úvodní znělka seriálu. Tak to volám správné číslo, říkám si v duchu.

Domlouvám si schůzku, i když s rozpaky. Sice už Ondřeje znám, před pár dny jsem byl se členy fanklubu na návštěvě pražského policejního muzea, ale to ještě nikdo z nich nevěděl, že jsem novínář. Nevím, jestli se vůbec se mnou bude chtít bavit.

K lidem zvenku se totiž fanklub chová poněkud obezřetně. Jen tak někdo se mezi ně nedostane. Tomu odpovídají klubová pravidla. Ten, kdo se chce stát členem, se musí nejprve osvědčit. Po osobním setkání s vedením klubu získá hodnost čekatele SNB a ostatní členové podrobně sledují a ověřují jeho aktivity na výletech, srazech či na internetovém diskusním fóru. Teprve pokud zájemce prodje tímto sítím, bude mu poskytnuta přihláška ke vstupu.

„Rozvrátit bychom si to nedali“

Na schůzku přijde úplně normální třicátník, ošetřovatel v jedné pražské nemocnici. K mému překvapení se baví celkem otevřeně. Je ale zvláštní, jak vážně fanoušci jeho klubu seriál berou. Neradi dopouštějí legraci na jeho účet. Natož kritiku na jeho tvůrce, režiséra Jiřího Sequense. „Slovo recese nemáme moc rádi. Rádi to občas odlehčíme, ale jsme především fanoušci,“ odvětlí mi Burian na otázku, jestli se mu líbí vtipné narážky na seriál.

Takže člověka, který si z majora Zemana dělá legraci, byste do klubu nepřijali? „Záleží, jak by se choval dál. Nějak rozvrátit bychom si to nenechali. Nechci žádný spolek kašparů,“ pokračuje šéf fanoušků, zvolený na každoroční valné hromadě klubu čítajícího okolo tří stovek registrovaných členů. Mimochodem organizace fanoušků je prvotřídní. Kromě valné hromady má klub také své předsednictvo i revizní komisi, která na jeho práci dohlíží.

Členové fanklubu už navštívili většinu míst, kde se seriál natáčel. Některá i v zahraničí. Vysněným cílem je návštěva Kuby, kde se točily dva špiónážní díly Rukojmí z Bella Vista a Poselství z neznámé země. Pravidelně fanoušci navštěvují i hrob režiséra Sequense, který je čestným předsedou fanklubu a má mezi fanoušky zcela výjimečné postavení uctívaného člověka. „Naše úcta k panu Sequensovi vznikla především z našeho osobního styku. Z toho, jak se k nám choval otevřeně, pustil nás k sobě domů a nic před námi neskrýval,“ vysvětluje Burian.

Fanoušci mají neuvěřitelnou zálibu seriálových propriet: fotografie, dobové články, původní scéná-

„Jsem Jan Zeman, čekatel SNB“ Předseda fanklubu majora Zemana Ondřej Burian pózuje s klubovým průkazem na zbraslavském hřbitově v Praze, jednom z míst natáčení seriálu. Točil se tu kultovní díl Studna. Do hrobky v pozadí filmaři umístili místo posledního odpočinku rodiny Brúnových. Teď hrobka láká vyznavače seriálu.

Foto: Jan Zátorský, MAFRA

ře, dokonce i urnu s nápisem Václav Kalina, což je postava seriálového důstojníka Státní bezpečnosti, kterého hrál herec Miloš Willig. Urna je našťáště prázdná. Propriety nesmějí chybět u pravidelných setkání s hvězdami seriálu.

Mezi fanoušky rád dochází samotný představitel hlavní role Vladimír Brabec i jiní: třeba Rudolf Jelínek alias Jirka Hradec či Ivana Andrllová alias Liduška. Při srazech se pořádají oblíbené soutěže. Například: vyjmenuj postupně názvy všech epizod za 25 sekund či poznej jednotlivý díl podle hudebního motivu.

A co na členství Ondřeje Buriana ve fanklubu říká jeho rodina? „Je ráda. Partnerka je totiž taky členem a našeho syna bereme s sebou na výlety. Stejně jako ostatní členové berou i své děti,“ říká šéf klubu, který je pro členy tak trochu druhou rodinou. „Potkal jsem tu lidi, s kterými mě pojí životní přátelství,“ vysvětluje Burian, který seriálem žije každý den: kontroluje diskusní fórum na internetu a pátá po dalších zajímavých okolnostech spojených se seriálem.

Je mi jasné, že fanklub majora Zemana je pozoruhodným úkazem na české fandovské scéně.

„Je to hlavně kriminálka. Politiku v tom nehledáme“

Ale přece jen mi to nedá. Zeptám se na to, co mi nejvíc vrtá hlavou. Jste fanoušky seriálu, jehož jednotlivé díly přepisují historii této země. Jste si toho vědomi?

„Díváme se na seriál jako na dobrou detektivku. Politiku v tom moc nehledáme. Rozhodně nejsme žádnou komunistickou buňkou,“ ujišťuje Burian. O politickém významu seriálu ale ví. Dokone zná i podrobnosti o tom, jak tehdejší ideologové do scénářů zasahovali. Navzdory tomu politiku příliš ne-

Major Hlavní roli příslušníka SNB Jana Zemana, který se vypracoval až na náčelníka pražské kriminálky, si zahrál Vladimír Brabec.

Foto: archiv

FAKTA

Třicet případů majora Zemana

Televizní seriál natočený v letech 1974–1979, tedy v době hluboké normalizace. Většina dílů seriálu je natočena na základě skutečných událostí, ale jejich ideové vyznění je poplatné době. Seriál je označován za propagandistický. Režisérem byl Jiří Sequens, děj se odehrává mezi léty 1945 a 1973. Hlavní postavou je příslušník SNB Jan Zeman.

vnímá. Podobný názor na jedno z nejdražších děl československé kinematografie objednané normalizačním ministerstvem vnitra mají i jeho kolegové. Vyznávají hlavně děj, legendární postavy a jakékoliv předměty spojené se seriálem.

„Je pravda, že jsou tam dva tři díly, které jsou politické. Ale zbytek jsou velmi dobře řemeslně natočené kriminální příběhy,“ tvrdí snad nejvýraznější člen fanklubu Jan Šmajš. Zná se s řadou nejznámějších žijících herců, kteří v seriálu hráli, a zve je na srazy klubu. Na nich Šmajš pod vlastním jménem

nevystupuje. A málokdo ze členů jeho skutečné jméno zná. Představuje se zásadně jako plukovník. Celá jeho přezdívka zní plukovník Žitný, což je další postava ze seriálu. Jde o rozvědčíka, kterého si zahrál František Němec.

Šmajš však nesdílí se seriálovým plukovníkem Žitným jen přezdívku. Za minulého režimu působil jako technik (dnes by se fěklo „ajťák“) na ministerstvu vnitra, na Správě výkonné zpravodajské techniky. Tedy u kontrašpiónážní složky, jejíž součástí bylo nasazování odposlechů. Šmajš má styky nejen mezi herci, ale i mezi bývalými příslušníky bezpečnostních složek.

Setkání s elitou předlistopadové kontrarozvědky

„Běhal mi mráz po zádech, když jsem po revoluci zjistil, s kým vším jsem se na ministerstvu stýkal,“ říká Šmajš a přitom je na něm znát, že ho to dost fascinuje, stejně jako celý komunistický režim. Členům fanklubu dokonce nabízel setkání s několika vysokými představiteli komunistické kontrarozvědky, například s Karlem Vykypělem, posledním náčelníkem hlavní správy kontrašpiónáže.

Vykypěl byl v roce 1992 odsouzen do vězení za zneužití pravomoci veřejného činitele. V letech 1988 a 1989 totiž organizoval hromadné zadržování nepohodlných osob především z řad opozice, aby jim znemožnil účast na nepovolených shromážděních.

„Hosty bych poprosil o nějakou vtipnou příhodu z natáčení nebo tajné akce. Třeba tu, jak při montáži odposlouchávacího zařízení pracovníkům StB utekla z bytu v 8. patře kočka. Pak ji ta banda tajnejch honila po sídlišti,“ lákal Šmajš členy fanklubu na setkání s elitou předlistopadové kontrarozvědky. Šmajš dnes podniká jako poskytovatel internetového připojení. Při příležitosti prodává i zajímavé přístroje. Třeba miniaturní videorekordér schovaný v tužce s názvem Sen plukovníka Kaliny. Záznak techniky jako vystřižený z Jarmese Bondy.

V kostele nekuřte, řekl komunista

I další z členů fanklubu, oční lékař Oldřich Smrčenský, podle svých slov vnímá seriál především jako krimi, politika je jen okrajová záležitost. „To strašení, že opakované uvedení seriálu bude kazit mládež, to lidé docela prokoukli. Prvoplánově z toho agitka podle mě tolik nečísí, v tomhle směru byly mnohem horší seriály. Když si vezmete, že se tam prakticky neobjevuje stranická schůze, soudruhování. To třeba v Nemocnici na kraji města je,“ říká Smrčenský. „Major Zeman dokonce v jednom díle upozorňuje, že v kostele se nekouří. Kdyby to byl kovaný komunista, tak je mu to jedno,“ dodává lékař.

Propaganda vítězí i dnes. Jejím cílem je, aby ji nikdo nepoznal

Podle Petra Bednařika z Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, který patří mezi největší odborní-

ky na normalizační seriály u nás, mohou i dnes lidé na základě majora Zemana interpretovat některé momenty z historie. I když jsou si vědomi, že je seriál propaganda. „Divák dnes ví, že tyto obrazy dostával v propagandistickém stylu, ale i pro současnost platí, že daleko více lidí si pamatuje určitou interpretaci historie z hrané tvorby než z dokumentů, kde je sledovanost nižší,“ tvrdí Bednařík. Přesto nechce vliv na dnešního diváka přeceňovat.

Naopak Jan Zápotocký, který na fakultě sociálních věd právě obhájuje v českém prostředí zcela ojedinělou diplomovou práci na téma přijetí seriálu českou veřejností po roce 1989 a tématem se dlouhodobě zabývá, upozorňuje, že ideologická nebezpečnost majora Zemana zcela nevyvymizela. Zápotocký se ve své práci snaží vyvracet mýty „řemeslné dokonalosti“ nebo pojetí seriálu jako „dobré kriminálky“, tedy právě postoje fanoušků.

„Zásadním problémem je, že se někteří fanoušci na seriál dívají, aniž by v něm hledali politiku, že se na něj dívají kvůli jeho řemeslné kvalitě a dobrodružnosti, ačkoliv to ani jedno není pravda. V té chvíli pak propaganda logicky vítězí, protože jejím hlavním záměrem je, aby jako propaganda vnímána nebyla,“ všiml si Zápotocký, podle něhož se právě po roce 1989 rozšířil mýtus, že politika v seriálu není vlastně tak všudypřítomná, a právě to způsobuje, že propaganda je úspěšná i dnes, po téměř 40 letech od natáčení seriálu.

Jan Novotný
reportér MF DNES